

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Koks mūsų veidas?

Pradėsiu nuo citatos. Pranas Visvydas „Draugo“ kultūriniame priede (2016 sausio 16 d.) savo mažojoje esė „Sielos kūrimas savyje“ rašo: „*Juk tai nuostabu – sugebėti savyje kurti Sielą ir netgi sleisti ją – daiktuose, žmonėse, gamtoje, siejant ją su savimi, su praeities ir dabarties suvokimu. Su humanistiniu žvilgsniu į ateitį.*“ Anot jo, siela turi būti nedaloma. Rašytojas įsivaizduoja idealistinę visuomenę, kuri mūsų kibernetiniame amžiuje galima tik fantastinės literatūros kūriniuose (nors dažniausiai būna atvirkščiai – visuomenę rašytojai nurengia iki nuogumo ir parodo jos negražųjį veidą). Siela dalyvauja ir karinių konfliktų, ir stulbinančių atomo bei jo dalelių atradimų paieškose, ji dūksta naktinių klubų velnioniškos muzikos sūkuriuose, ji žūsta nutrūktgalviškose kelių lenktynėse, o Dakaro ralistai garbinami kaip dievai.

Be abejo, norėtume savyje kurti sielą, kuri po mirties keliautų į Dangų, o ne į Pragarą, bet gyvenimas šias idealistines svajones neišvengiamai savo malūne sumala į miltus. Tik maža dalelė žmonijos mąsto apie sielos tobulinimo dalykus, net Bažnyčion įsimeta blogio virusas. O ką jau kalbėti apie meną, kurio nuosmukis prasidėjo su praėjusių amžių modernizmu, dabartiniame pasiekdamas dugną. Menas turėtų žmogų džiuginti, daryti kilnesnį, pakylėti jo sielą aukštyn. Taip buvo viduramžiais, kai į dangų kilo gotikinių bažnyčių bokštai. Renesanse, kai menininkai ieškojo, kaip pavaizduoti tobulą žmogaus kūną. Ir klasicizmas dar išlaikė proporcijų grožį bei ramybę, netrikdydamas ir nežalodamas žmogaus sielos. Modernizmo, apsimitusio humanizmu, ratai įsibėgėjo pamažu, bet per du amžius įgavo neįtikėtiną pagreitį. Šiandien pjaunami javai, kurie buvo anuomet pasėti...

Visai nenoriu, kad mano pastabos pavirstų savotišku ginču su gerbiamu Pr. Visvydu. Kiekvienas žvelgiame į pasaulį per savo prizmę, o gal greičiau per tai, ką matome aplink save. Bet šiomis dienomis aš patyriau tikrą sukrėtimą, kurio nepavadinčiau nei dievišku, nei velnišku. Jis mane palietė tiek, kad pasikėsino ne tik į mano, bet ir į *mano Lietuvos* visuomenės padorumą. Žiniasklaida ir reklama paskelbė, kad Nacionalinėje galerijoje Vilniuje atidaryta tapytojo Šarūno Saukos paroda bravūrišku pavadinimu „Žmogus su Saukos veidu“. Vadinasi, Sauka prisiėmė visą moralinę atsakomybę, paskolindamas savo veidą, ištvirtėliui, smurtautojui, budeliui, savizudžiui, kekšyno moterims su nukarusiomis, numelžtomis krūtimis. Kitaip tariant, jis ir buvo vedlys per visą ekspoziciją.

Jau pirmas paveikslas „Šeima“ ekspozicijoje pasitinka žiūrovą, sukeldamas šleikštulį. Siužetas: po stalu ištvirtkauja tėvai, jų meilės „aktą“ stebi vaikas, senelis. Kūnai drambloti, deformuoti, begalviai arba kažkokiais monstrų veidais. Visa didžioji parodų salė atiduota tam atmatų dvokui alsuojančiam pasauliui. Šiame Saukos pasaulyje puotauja girtuokliai be galvų, su išlindusiais vidaus organais (mėgstamas tapytojo motyvas besidraikančios, pūvančios žarnos), būtinai kas nors aukojama – galva be kūno, kūnas be galvos. Visi „herojai“ apvainikuoti nimbais, tarp jų atsidūrė ir vargšas vyskupas, ir Kristus, nešantis savo kryžių. Šitą pūvantį pasaulį supa gaivalinga gamta – žydėjimas, įstabios gėlės, vešli žolė, ištapyta tikrai meistriškai. Po ekspoziciją vaikšto jaunimas, ateina tėvai su vaikais. Kažkas nueidamas pasakė: *velnio išpera*. Nežinau, kam tai buvo taikoma – dailininkui ar žmogui Saukos veidu. Manau, kad pastarajam. Vadinasi, šėtonas pasiekė pergalę, nes ekspozicijoje sutalpinta 100 darbų, sukurtų 1978–2015 metais. Taigi visas Šarūno Saukos turtas, jo pasididžiavimas, jo ieškojimai sielos, nupjaustant galvas ir išverčiant į išorę vidaus organus.

Parodos kuratorė, Saukos duktė Monika mėgina paaiškinti, pateisinti šitą makabrišką filosofiją. Ar tai noras įrodyti, kad gyvenimas yra absurdas, kad nėra nieko švento ir galbūt nėra sielos tame niekingame kūne? Žiūri į tas vaiduokliškas nuogas pamėkles, išsprogusiomis akimis, plikais pimpilais ir regi prieš save pragarą, sukurtą paklaikusio dailininko. Parodos rėmėjai irgi tikriausiai visa tai matė, dar prieš ją remdami. Taigi – „Lietuvos rytas“ (dienraštis ir tinklalapis), LRT, Vilniaus savivaldybė... „Lietuvos geležinkeliai“ parėmė parodą, kurioje vaizduojamas vientisas pasaulis pakeliui į pragarą. O gal jau pragare... Besielis pasaulis, pone Pranai Visvydai, vien tik kruvinas ar pūvančios mėsos gabalai.

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė

efoto.lt nuotr.

AFRODITĖ IR NARCISAS

*Nei mėnulio, nei žvaigždžių,
Nei gėlių, nei angelų.
Šventą žiemą, šaltą dieną
Baltu vieškeliu einu.*

*Saulė bėga danguje,
Vėjo rankos gauda ją.
Plyšta plazdantys šilakai:
Miglos, ūkanos, rūkai.*

*Ir nuoga, kaip Afroditė,
Sidabrinė saulė švyti,
Ties numirusia žeme
Šypso šypsena ramiai.*

*Ir be rūbų, kaip Narcisas,
Stovi nuogas miškas visas,
Lieknos liepos ir klevai –
Balto marmuro dievai.*

Henrikas Radauskas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė. Koks mūsų veidas? • 2-as psl. Stanislovas Abromavičius. Sibire su Smetonos anūke
• 4-as psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė. Savito, atsakingo ir prasmingo žodžio meistrė/ Vytautė Žilinskaitė. Humoreska apie nieką • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Lietuvos operos legendos Kipro Petrausko ir jo brolio muziko Miko namai atviri visiems • 5-as psl. Pranas Visvydas. Eilėraščiai • 6 psl. Jūratė Kuodytė. Kas yra Rūpintojėlis? • 7-as psl. Romualdas Kriaučiūnas. Ar grįžta tik tie, kuriems nepasisekė?/ Juozas Erlickas. Du eilėraščiai • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Pokalbis su Viktorija Skrupskelyte • Knyga „Kęstučio apygardos vadai“

Sibire su Smetonos anūke

Stanislovas Abromavičius

„Šį pasaulį išvydau kartu su parskridusiais gandrais 1939 metų balandį Šakių apskrities Lukšių valsčiaus Bartkų kaime, – pasakojimą apie savo gyvenimą pradeda dabar Alytuje su sūnumi Ryčiu gyvenantis Zigmąs Bartkus. – Mano tėvai Antanas Bartkus (1912–2001) ir Teofilė Gulbinaitė-Bartkuvienė (1914–1955) kilę iš gausių šeimų. Tiek iš tėvo, tiek iš motinos šeimos pilnametystės sulaukė aštuoni vaikai. Tėvas buvo ketvirtas vaikas šeimoje, turėjo dvi seseris ir penkis brolius. Motina buvo septintas pilnametystės sulaukęs vaikas: turėjo tris brolius ir keturias seseris.

Zigmo senelis Pranciškus Bartkus (1873–1940) turėjo 64 hektarus žemės. 1928 metais kaime jis pastatė mokyklą, kurioje mokėsi aplinkinių gyventojų vaikai. Už tai gavo 8 hektarus žemės ir statėsi trobesius. Turėjo motorą, kuliąmąją, skiedrų skaldymo įrenginį ir diskinį pjūklą, todėl darbo netrūko. Likusi senelio žemė – 56 hektarai – turėjo atitekti dėdei Justinui (1916–1982). Visi kiti šeimos nariai buvo išsilavinę ir turėjo profesijas. Teofilė kilusi ir mažiau pasiturinčiųjų, 12 hektarų ūkio. Jos tėvelis Antanas Gulbinas (1870–1926) pradinį kapitalą užsidirbo JAV anglies kasyklose ir gretimame Lepšių kaime nusipirko žemės. Mirė, kai Teofilėi buvo 12 metų. Gyvenimas būtų ėjęs sena vaga, bet daugelio likimus aukštyn kojomis apvertė okupacijos. 1940 metų lapkritį jau sovietų okupuotoje Lietuvoje Bartkams gimė Kazys (1940–1986). Rusiškų okupantus pakeitė vokiškieji. 1942 metų balandį į šį pasaulį atėjo Adelė, po metų – Julija (1943–1971).

Grįžtant sovietams, kaimo gyventojai buvo evakuoti į Lekėčių miškus, ten jiems gimė Veronika, bet tais pačiais metais mirė. Sugrįžę rado prišnerkštus namus, be durų ir langų. Užsikrėtė niežais. Tėvas gretimuose apkasuose rado namo langus, duris. Gyvenimas stoji į savo vagą. 1945 metų spalį gimė Ona. Žmonės laukė karo pabaigos, slapstėsi vengdami mobilizacijos. Antanas Bartkus, jo broliai Petras (1908–1990) ir Česlovas (1924–1977) buvo „plechavičiukai“, Lekėčių miškuose išsirengę bunkerį. Pasibaigus karui, dalyvavo 1945-ųjų gegužės 12-osios Valkų kalvų kautynėse, po jų sugrįžę bandė gyventi pusiau legaliai. 1946 metų pavasarį Antanas, partizaniniu slapyvardžiu Bubauskas, ir Česlovas-Špokas buvo suimti ir nuteisti 10 metų lagerio ir 5 metams tremties. Tėvelis jau antri metai kalėjo Sverdlovsko srities Ivdelio lageriuose, kai Petras-Voveris išsikėlė į Žemaitiją prie Kartenos, į žmonos tėviškę, ir suėmimo išvengė... Toliau laukė tremtis į Sibirą... Gyvenimas susiklostė taip, kad ten Bartkų šeimą jis suvedė su Prezidento Antano Smetonos brolio marčia Jadvyga ir anūke Sigute.

Zigmo Bartkaus atsiminimai apie ilgą kelią į tremtį

Atėjo nelauktoji diena – 1948-ųjų gegužės 22-oji, šeštadienis. Mane mama pakėlė apie šeštą valandą ryto ir liepė toliau nuo namų perkelti dobilienoje besiganantį arklį Sarti, kad jei mus tremtų, tai gal jis liktų mamos seseriai Liudvinai (1907–2000) – jos vyras buvo sovietų paimtas į kariuomenę ir dingo be žinios, ji sunkiai gyveno su keturiais mažamečiais vaikais ir arklio neturėjo. Laukus dengė silpnas rūkas ir žadėjo būti graži diena. Už namo ir už klojimo sėdėjo po stribą. Sulaikė pro šalį važiuojantį ūkininką su vežimu. Grįžau namo. Mama pamatė ateinančią tetą Liudviną ir vėl pasiuntė mane perspėti jos, kad grįžtų, nes kitaip ir ji bus sulaikyta. Po kurio laiko atvažiavo sovietų kareiviai su stribais ir liepė krauti daiktus. Kartu su jais buvo ir Kazys Milkaitis (1919–2001). Jis, tėvui kalint, apardavo laukus ir atlikdavo kitus vyriškus ūkio darbus. Mama norėjo jam atiduoti tėvo vestuvinių kostiumą, bet jis pasakė, kad ir juos tremia.

Turėjo būti ištremta Bartkų mamytė – taip vadino močiutę Marcelę Bartkuvienę (1885–1952) – ir teta Adelė Bartkutė (1921–1971), bet jos sugebėjo pabėgti. Kol sulaksčiau iki tetos Liudvinos, grįžęs radau vežime sukrautus daiktus. Užbėgau ant

Teofilė Bartkuvienė su vaikais sode prie savo namų prieš tremtį, 1948

aukšto ir pasiemiau dar rudenį mano krikštatėvio Jono Gulbino (1910–2003) pasiūtą žieminių paltuką. Medžiagą davė man Bartkų mamytė už žasų ganymą 1947 metų vasarą. Pajudėjom tuos penkis kilometrus Lukšių link. Mus pasivijo tetos Liudvina ir Ona. Teta Ona Gulbinaitė (1916–1970) buvo mano jauniausios sesers Onutės podė – taip mūsų krašte vadindavo krikšto motinas. Ji norėjo paimti savo krikšto dukterį, kuriai buvo tik 2,5 metų, bet mūsų krašte garšėjęs stribas Pašilis jos net iš tolo neprileido ir grąsino kartu ištremti. Atvežė prie Zyplių dvaro. Čia tokių nelaimėlių jau buvo ne viena šeima. Vienus atveždavo, kitus sunkvežimiais išveždavo į Pilviškių geležinkelio stotį. Nežinau kodėl, bet visur papuldavome vos ne paskutiniai. Matyt, buvome „nepaklausė prekė“.

Jau pavakare pasikrovė į sunkvežimį ir atvežė į Pilviškius. Pamačiau, kad palaukėj stovėjo daug namukų ant ratų – gyvulinio vagono iki tol nebuvau matęs. Mus įlaipino į pirmą vagoną, jau prigrūstą žmonių. Buvome vieni iš paskutiniųjų, nes vietos radosime tik priešais duris. Naktį pervežė į Palemono stotį. Ryte, kai atidarė duris, prie mūsų vagono buvo prikabinas mažas dviašis vagonas, kuriame buvo gal trys ar keturios šeimos. Kitą naktį pervežė į Naująją Vilnią, ten mažasis vagonas dingo. Atsidūrė ešelono viduryje – tai labai praverė tolimesnėje kelionėje. Iš Naujosios Vilnios pajudėjome pavakare, vežė dieną ir naktį. Truputį praverdavo duris, bet vyrai sugebėdavo jas visai atidaryti, o kai traukinys lėtino greitį, vėl uždarydavo. Kadangi buvome įsitaisę priešais duris, matėme Rusijos platybes, rusus su būreliais vaikų, – tuos liūdnius vaizdus. Stotyse gamtinius reikalus atlikdavo po vagonais: vyrai vienam gale, moterys – kitame. Kartais duodavo kareiviškame gal 20 litrų talpos termose sriubos ir forminės duonos. Dažniausiai būdavo rauginti kopūstai. Gal ketvirtą parą, sustojus ilgesniam laikui, leido išsivirti maisto. Vienas ūkininkas vežėsi prieš trėmimą papjautą kiaulę, tai valgė visas vagonas, nors skerdiena buvo jau su kvapeliu.

Netoliese matėme pjuvenomis apipiltus didžiulius ledo luitus. Mama labai nerimavo, kad mus greitai nuves ten, kur labai šalta. Bet kuo toliau vežė, tuo labiau kentėjome nuo karščio. Pravažiavome patvinusią Volgą, uolėtus Uralo kalnus. Sustojus Sverdlovске išmaudė duše. Mama norėjo, kad leistų pasimatyti su tėčiu. Tik vėliau supratau, kad tai buvo beviltiška, nes Ivdelis yra daugiau kaip 500 km į šiaurę nuo Sverdlovsko. Ešelonas riedėjo į rytus. Pravažiavome Novosibirsko lygumas, prasidėjo kalnuotesnės ir miškingesnės Krasnojarsko krašto vietovės. Vieną rytą Tinskajos stotyje atkabino kelis vagonus ir liepė nešti daiktus į tokį aptvarą. Iš čia pradėjo sunkvežimiais išvežinėti po miškuose pastatytus barakus. Kadangi buvome „nepaklausė prekė“, teko kelias paras praleisti po atviru dangumi, kol vieną popietę išvežė šiaurės kryptimi. Vietovė kalvota – kildavome ir leisdavomės, kol pagaliau viršuje privažiavome kažkokią gyvenvietę. Prie Medniko barako vairuotojas norėjo mus palikti, bet viena moteris, kaip vėliau sužinojom, Višinskienė, pradėjo rėkti, kad čia nėra vietos.

Mus atvežė į *chimleschozo* (miškų sakinimo ūkis)

centrą Zavodovką (50 kilometrų nuo Tinskajos) ir paliko mokykloje. Ryte mama davė mažą gabalėlį duonos ir pasakė, kad duonelė greitai baigsis. Atvažiavo vežikas vienu arkliu ir liepė krauti. Pajudėjome pietvakarių kryptimi į Filatovkos baraką, pastatytą 5,5 kilometro nuo Zavodovkos, viduryje miško. Kai įvažiavome į mišką, prasidėjo košmaras. Užpuolė kraugeriai uodai. Apgyvendino trečiame bokse, kuriame buvome septynios šeimos. Pasieniais – nariai, viduryje – metalinė krosnelė. Sakinimo sezonas jau buvo prasidėjęs, ir mama eidavo dirbti. Duonos gaudavo 700 gramų, kartais padidindavo iki kilogramo. Galiojo sovietinis principas: kas nedirba, tas nevalgo. Vaikščiojau po mišką ir rinkdavau *čeremšą* (meškinį česnaką), kartais rasdavau vieną kitą grybą. Įpusėjus vasarai, pas Zavodovkos rusus iškeitėme pagalvę į kibirą bulviukų. Aplink Filatovką buvo daug gyvačių. Kartą mačiau net septynias. Iš Lietuvos man atsiuntė linines nagines ir sakė, kad per jas gyvatės neįgels. Nežinau, ar tai tiesa.

Mano pareiga buvo parūpinti malkų. Vasarą parinkdavau šakų, o iškritus pirmajam sniegui, su Laura Mačiokaite eidavome pjauti nestorų pušelių, kurias parsiveždavome jos motinos parūpintomis rogutėmis. Gyvenimas kiek pagerėjo rudenį, kai eidavome į Zavodovką pas rusus kasti bulvių. Už dienos darbą mamai duodavo kibirą, o man su broliu – po pusę kibiro bulvių. Išvirdavo *čiugunovką* (toks nupjautos piramidės formos ketaus puodas) bulvių, patiekdavo dubenį raugintų agurkų ir kiek nori duonos. Tai būdavo tikras „balius“. Visų jų namai atrodė panašiai: ant sienos po stiklu kabėdavo šeimos nuotraukos. Retai buvo šeimų, kurių nors vienas narys nebūtų žuvęs kare. Ne vienas po Zavodovką vaikščiojo su medine koja arba be rankos.

Tęsinys kitame numeryje

Teofilė Gulbinaitė ir Antanas Bartkus vestuvių dieną, 1938

SAVITO, ATSAKINGO IR PRASMINGO ŽODŽIO MEISTRĖ

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė

Rašytoja Vytautė Žilinskaitė praėjusių metų gruodžio 13-ąją atšventė savo 85-metų jubiliejų. Rodos, taip neseniai ją, karūnuotą vaikų literatūros karalienę, jos knygų gerbėjai sveikino su 80-mečiu... Metai sulig jų skaičiaus didėjimu įgyja keistą jutiminio susitraukimo galią. Jie bėga vis greičiau ir greičiau... Per praėjusį penkmetį (nuo 2010 m.) Vytautė išleido romaną „Ne tas drugys“ (2013 m.). Tai buvo pirmas tokio žanro kūrinys tarp dešimčių jos apysakų ir pasakų vaikams, tarp satyrų, humoreskų, parodijų... Romanas apie rašytoją, kuris stebi spartų visuomenės (drauge ir literatūrinės) keitimąsi atžūsus Atgimimo bangai ir Lietuvai atsikariavus Nepriklausomybę. Romanas šiek tiek kitoniškas nei gausūs ankstesni įvairaus žanro Vytautės Žilinskaitės kūriniai. Bet apie tai jau kalbėta mūsų spaudoje, nors ir retokai. Apie kuri nors jauną poetuką pas mus vis dar rašoma dažniau negu apie lietuvių literatūros klasikus. Deja...

Savito, atsakingo ir prasmingo šios rašytojos žodžio tyrinėtojams teks nelengvas ir atsakingas uždavinys pakilti į Žilinskaitės literatūrinės aukštumas, iš kurių atsiveria mūsų visuomenės ir net rašytojų bendruomenės literatūrinės kalbos skurdumas. Gimtają kalbą ypač skurdina ir susina Lietuvos televizinių „projektų“ vedėjai ir veikėjai, t. y. Seimo nariai ar šiaip atsakingi asmenys, gražuolės ir gražuoliai, susirūpinę savo grožiu, bet ne savo tėvų kalba. Taip pat įvairių įstaigų tarnautojai ir net... mokytojai, vis dar persunkti per kelis dešimtmečius įsigėrusių sovietinių stereotipų. Ypač šiurpina tekstų interneto tinklalapiuose komentatorių leksika: kiek daug ten išpilama banalumo, piktumo ir kvailumo... Nuskęsti galima tame pagiežos liūne. O komentarus godžiai skaito, kas netingi, juk įdomu, kaip plūstamas artimas tavo... Dabartinės visuomenės neraštingumas veda tam tikro gyvulėjimo link, bet, giliau pamąsčius, peršasi išvada: kuo čia dėti gyvuliai, – jeigu jie prabilę, ko gero, mūsų šnekovus kaip reikiant sugėdintų.

Kaip kontrastas tokiai nususintos gražiosios lietuvių kalbos dykumai išskyla skaidrus kaip neužteršto upelio ar šaltinėlio vanduo Vytautės Žilinskaitės žodis. Viename interviu ji pasakoja pašnekovui, kad, rašydama straipsnį ar pradėdama naują literatūrinį kūrinį, apkrauna savo darbatalį krūva žodynų. „Atsiverčiu Dabartinį lietuvių kalbos žodyną, po to sisteminių, sinonimų, frazeologinių, tarptautinių ir t. t.“ Todėl jos stilius žaižaruoja sodriais netikėtų žodžių potėpiaais, nelyg dailininko, turinčio turtingą paletę, paveikslas...

Šios rašytojos, kuri man nuo jaunystės dienų išliko kaip kandaus, rafinuoto sąmojo virtuožė (tokiai nuo jos buvo atsilikę ponai mūsų satyros ir humoro meistrai), įsidėmėtinose ir brangintinos savybės yra darbštumas, dvasios stiprumas, charakterio atkaklumas ir neregėta atsakomybė sau pačiai. Savo rašinius ji šlifuoja ilgai ir kantriai kaip juvelyras deimantą, kol sakiniai juose tampa elegantiški ir tikslūs, ir tikslingi. Ji dažnai man ir tikriausiai kitiems pasako: „Parašytą savo tekstą redaguok keliasdešimt kartų, kol jis bus tinkamas spaudai ar knygai.“ Ypač tai svarbu knygose, skirtose vaikams. Jiems rašyti reikia labai atsakingai, nes dar neužteršta triukšmingomis pasaulio naujienomis jų siela yra atvira gėriui ir grožiui. Vaikai kaip kempinė sugeria tai, ką vėliau į aplinką išspinduliuoja per savo idealus, pomėgius, veiklą...

Suaugusieji yra linkę vaiką saugoti nuo paties gyvenimo, kuris verda aplinkui, manydami, kad dar per anksti žengti į jį, dažnai kupiną tragizmo, skatinančio liūdesį ir gėlą... Be abejo, džiaugsmas vaiko gyvenime yra brangenybė. Bet ir liūdesio bei skausmo potyriai grūdina ir kilnina, jeigu šalia būna patikimas ir tvirtas vedlys. Šiuo atveju – knyga. V. Žilinskaitės knygos yra unikalios: jose mainosi neslepiamo vaikiško džiaugsmo ir paslėpto arba nujaučiamo suaugusiųjų pasaulio liūdesio ir skausmo akimirkos. Tų knygų vertė ir populiarumą paliudija, kad kai kurios Vytautės Žilinskaitės knygos vaikams yra leidžiamos po keletą kartų. Tarkim, „Robotas ir peteliškė“ (1978, 1985) arba „Kelionė į Tadandriką“ (1984, 2003, 2013). Būtent šios knygos yra nuspalvintos nevaikišku liūdesiu, tragizmo nuojauta. Per džiaugsmo ir liūdesio sandūrą mažas žmogus ruošiamas turiningam gyvenimui. Tai yra V. Ži-

linskaitės knygų, tiksliau – jos talento, vertybė. Tokios knygos ruošia vaiką ne lengvam pasivaikščiui po gyvenimą, o moraliniam apsisprendimui: ką rinktis – gėrį ar blogį, egoizmą ar kilnumą... Ir nereikia bijoti, kad, skaitydamos knygą, jos siužete susidūręs su moralinėmis problemomis vaikas patirs emocinį šoką. Atvirkščiai: per knygą jis mokomas tų vertybių, kurios yra amžinos ir kurių galbūt nepajėgia jam įdiegti kai kurie lengvabūdiškai nusiteikę arba vaikų auklėjimui laiko neturintys tėvai.

O apie satyrines

Vytautės Žilinskaitės knygas niekas nepasakė taikliau už iškilųjį literatūros kritiką ir tyrinėtoją Vytautą Kubilių. „*V. Žilinskaitės knygos – dažniausiai ne istorijas pasakoja, o svarsto kokią nors problemą, ji „filosofuoja“ pasirinkta tema, naudodamasi stubinančiomis hiperbolėmis, fantastiškais išivaizdavimais, kurdama absurdiškas situacijas. Jos humoreskos nėra lėkštas šmaikštavimas, jose niekad nėra nė šešėlio vulgarumo ir nešvankumo, bet jos geliantis sąmojis, stebinantis groteskas ir išradingumas taiko į pačią išjuokiamo reiškinio esmę. Vytautė Žilinskaitė gana esmingai pakeitė lietuviškojo sąmojo pobūdį, intelektualizuodamąjį ištakas ir išraišką dabartinės prozos ir poezijos dvasia.*“

Turiningas literatūrinis Vytautės Žilinskaitės gyvenimas užfiksuotas prieš keletą metų išleistoje jos Bibliografinėje rodyklėje, kurią parengė Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Vaikų literatūros centras. 130-tyje Rodyklės puslapių suregistruotas rašytojos kūrybinio gyvenimo kraitis: knygos ir jų vertimai į pasaulio kalbas, tekstai rinkiniuose ir periodikoje. Iš Rodyklėje surinktų Vytautės kny-

Vytautė Žilinskaitė.

Algimanto Žižiūno nuotr.

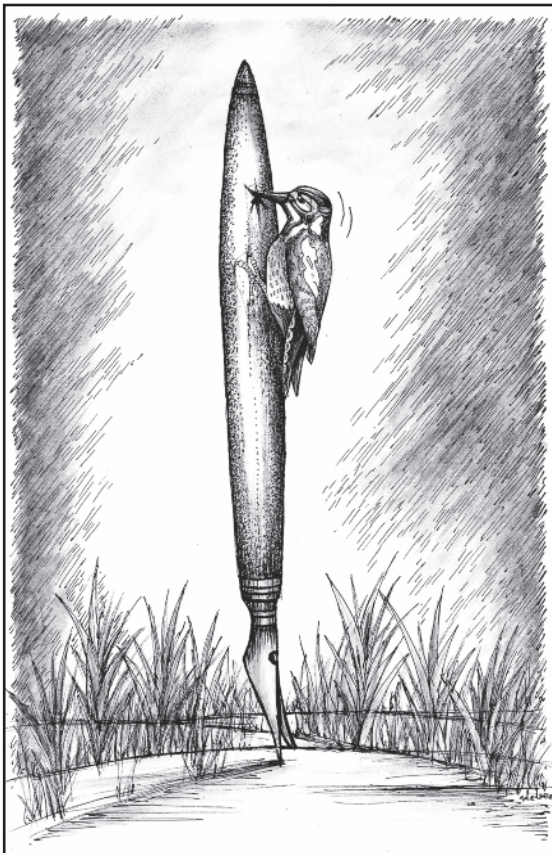
gų vertimų galima susidaryti vaizdą apie neregėtą šios rašytojos kūrinių paplitimą pasaulyje. Jie skaitomi keliasdešimčia pasaulio kalbų. Jei skaičiuotume abėcėlės tvarka, pamatytume, kad Vardynas prasižieda anglų, armėnų, azerbaidžaniečių, baltarusių, bulgarų, čekų, eina per rusų, ispanų, kroatų, kirgizų, latvių, lenkų, portugalų ir t. t., o baigiamas ukrainiečių, vengrų, vokiečių, turkmėnų, uzbekų kalbomis...). „Bibliografinės rodyklėje“ rasime puslapius, kur ieškoti knygų rinkiniuose ir periodikoje spausdintų humoreskų ir satyros perliukų, pasakų vaikams ir suaugusiems, apsakymų, eilėraščių, apybraižų, straipsnių, atsiminimų, pokalbių, pasisakymų, recenzijų... Kruopštūs bibliografai (sudarytoja Rima Navickaitė) čia surinko daugiau kaip du tūkstančius pozicijų. Linkiu, kad Lietuvos rašytojai deramai pagerbtų savo kolegę su jubiliejumi, o jos knygas pamėgę skaitytojai – vaikai ir suaugusieji – bent mintyse nusiųstų po rožę.

Bernardinai.lt

2015 m. gruodžio 17 d.

VYTAUTĖ ŽILINSKAITĖ

Humoreska apie nieką

Karikatūra iš parodos „Mūzos šypsos“ Kauno menininkų namuose, 2015

Kai žmogus neturi apie ką rašyti, gali rašyti apie *Nieką*. Kiek turime eilėraščių, romanų, straipsnių, disertacijų apie *Nieką*. Tik humoreskos apie *Nieką* dar nebuvo. Metas užpildyti šią mažytę spragą. Tuo labiau kad *Niekas* užima mūsų visuomenėje garbingą vietą ir turi savo tvirtas bei gražias tradicijas.

Pradėsime nuo tokio dialogo. Jis apkabinamas Ją:

Jis: – Jau ir mėnulis už debesies užlindo ir *Niekas* mūsų nemato.

Ji: – *Niekas*.

Jis: – Ir netrukdo *Niekas*.

Ji: – *Niekas*.

Jis: – Tai atsakyki, viskas arba *Niekas*.

Kam jai *Niekas*? Suprantama, ji pasirenka Viską. O kai Jis vėliau pareiškia, kad tarp jų dviejų nėra *Nieko* ji pavadina jį niekingu niekšu. Keista.

Niekas mus lydi kiekviename žingsnyje. Jei Tave stuktėlėjo savivartė, tau *Nieko* nebus. Jei išgersi 100 gramų, tau *Nieko* neatsitiks. *Niekas* neatsimena, kaip iš sandėlio dingo prekės. Nusikaltimo liudininkai tikina – *Nieko* nematė, *Nieko* negirdėjom. Dievaži, koks kuklumas. Jis jaudina iki pat sielos gelmių.

Nieko nepadarysi – *Niekas* apima visas mūsų gyvenimo sritis.

Nukelta į 8 psl.

Lietuvos operos legendos Kipro Petrausko ir jo brolio muziko Miko namai atviri visiems

Algis Vaškevičius

Praėjusių metų lapkritį sukako 130 metų nuo žymaus Lietuvos operos dainininko, profesoriaus Kipro Petrausko (1885–1968) gimimo. Jubiliejui skirta paroda „Amžiams įdainavęs savo vardą“ prieš pat praėjusias Kalėdas buvo atidaryta Kauno valstybiniame muzikiniame teatre. Šioje parodoje pristatyta solisto veikla Peterburgo Marijos ir Kauno Valstybės teatruose, įvairių jo vaidmenų, šeimos bei laisvalaikio fotografijos. Parodos pavadinimui pasirinktas dirigento Algimanto Kalinausko žurnale „Švyturys“ 1985 metais spausdinto straipsnio, skirto Kipro Petrausko šimtmečiui, pavadinimas.

Idomi paroda „Tegyvuoja Kipras“, skirta garsiojo atlikėjo jubiliejui, nuo praėjusių metų gruodžio veikia ir Kaune esančiame Miko ir Kipro Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje. Čia pirmą kartą yra pristatoma gausi dainininko sveikinimų kolekcija. Dauguma sveikinimų yra skirta artisto kūrybinės veiklos jubiliejui paminėti 1926 metais (nuo pirmojo vaidmens pirmojoje lietuviškoje jo brolio Miko Petrausko operoje „Birutė“ 1906 metais), taip pat 1936 metais sukakusiam 25-erių metų jubiliejui nuo darbo Peterburgo Marijos teatre pradžios 1911 metais. Parodoje daug sveikinimų ir amžiaus jubiliejų proga.

Iš viso muziejaus fonduose yra saugoma daugiau kaip 200 įvairiausių sveikinimų – ir didelio formato užrašų, ir telegramų, atvirlaiškių iš Lietuvos ir užsienio valstybių, religinių, visuomeninių organizacijų, teatrų, muzikos ir mokslo įstaigų, žymių asmenų. Parodoje jų galima pamatyti 85, beveik visi yra eksponuojami pirmą kartą. Visi jie atspindi Lietuvos tarpukario ir kelių vėlesniųjų dešimtmečių sveikinimų „madas“: jų menines tendencijas, atlikimo technikas, stebina tuomet veikusių pačių įvairiausių visuomeninių organizacijų gausa.

K. Petrauskas gimė 1885 m. lapkričio 23 d. Ceikinių kaime, tuometėje Švenčionių apskrityje. Pirmąsias muzikines žinias jis gavo iš tėvo ir vyresniųjų brolių. Vyriausias brolis Mikas kantriai mokė Kiprą pažinti natas, groti fisharmonija, vargonais. Dvylika metų už Kiprą vyresnis M. Petrauskas, dar besimokydamas Rokiškio muzikos mokykloje, jau buvo gerokai patyręs muzikas – dirbo vargonininku darbą, organizavo chorus, mokė juos lietuviškų dainų. Kai M. Petrauskas gavo vargonininko vietą Obeliuose, išsivežė ir jaunesnįjį brolį, kuris ten giedoj bažnyčios chore, mokėsi groti vargonais.

1901 metais M. Petrauskas išvyko mokytis į Peterburgo konservatoriją, o Kipras vargonavo Gervėčių bažnyčioje, vėliau persikelia į Onuškę, iš ten – į Dusmenis. Kai 1906 m. M. Petrauskas Vilniuje pastatė savo operą „Birutė“, skyrė joje Kiprui Birutės brolio vaidmenį, kuris turėjo didelės įtakos K. Petrausko gyvenime. Solistas išvyko mokytis dainavimo į Peterburgo konservatoriją, vaidino jos studentų spektakliuose, sėkmingai dalyvavo solistų atrankoje į Imperatoriškąją Marijos teatrą, kuriame debiutavo 1911 metais hercogo vaidmeniu Giuseppe Verdi operoje „Rigoletas“. Čia jis dirbo devynerius metus, sukūrė per 50 įsimintinų vaidmenų.

1920 m. rugpjūčio mėnesį K. Petrauskas grįžo į tėvynę ir dalyvavo steigiant Kaune operos teatrą. „Traviata“ savo veiklą pradėjęs teatras nuolat augo, stiprėjo, per metus buvo pastatoma po 6–7 operas ir baletus. Be įtempto darbo Valstybės teatre, K. Petrauskas nemažai gastroliavo užsienio teatruose Rygoje, Berlyne, 1929 metais – Pietų Amerikoje, kai įsimintinos gastrolės prasidėjo Paryžiuje, Miunchene ir nusitęsė į Braziliją, Argentina, Urugvajų, Čilę, Peru. Šių gastrolių metu buvo suvaidinti 48 spektakliai. 1936 m. pavasarį K. Petrauskas su rusų operos ir Valsybės teatro solistų grupe gastroliavo Argentinoje.

1936 m. gruodžio 22 d. surengtos Nikolaus Rimskio-Korsakovo operos „Kitežas“ premjera Kaune Valstybės teatre, spektaklis

skirtas K. Petrausko kūrybinės veiklos 25-čiui. Šia proga buvo surengtos išpūdingos iškilmės, solistas apdovanotas Gedimino I laipsnio ordinu. Scenoje po spektaklio K. Petrauskui buvo teikiamos dovanos, skaitomi sveikinimai ir telegramos, kurių nemažą dalį dabar galima pamatyti parodoje.

Po įtempto darbo teatre, varginančių gastrolių, K. Petrauskas mokėdavo puikiai atsipalaiduoti ir pilsėti gamtoje – jis buvo aistringas žvejys ir medžiotojas, dalyvaudavo stendinio šaudymo varžybose, kur yra pelnęs nemažai apdovanojimų. Solistas mėgo stebėti futbolą, ledo ritulio varžybas, buvo daugelio besikuriančių sporto organizacijų rėmėjas, prizų ir apdovanojimų steigėjas.

Po sovietų okupacijos 1948 m. operos teatras buvo perkeltas į Vilnių, kur apsigyveno ir K. Petrauskas su šeima. Jis dainavo Operos ir baletų teatre, dėstė dainavimą Lietuvos konservatorijoje, jam profesoriaus vardas. K. Petrausko kūrybinis darbas buvo įvertintas aukštais sovietiniais apdovanojimais, garbės vardais.

K. Petrauskas su dramos aktore Elena Žalinkevičaitė susituokė 1928 metais. „Aš tave myliu visa savo siela, nėra valandėlės, kad aš nesvajočiau tavęs, nėra valandėlės, kad tavo brangus veidelis nestovėtų vaizduotėje prieš akis“, – rašė 1929 metais žmonai laiške iš Pietų Amerikos K. Petrauskas.

Šeima užaugino 3 vaikus Leoną, Guodą ir Aušrą, išsūnijo Marių Juozą, susilaukė 9 anūkų. Antrojo pasaulinio karo metais E. ir K. Petrauskai priglaudė ir užaugino žydaite Danutę Pomerancaitę, už žydų gelbėjimą jie po mirties buvo apdovanoti Lietuvos respublikos „Žūvančiųjų gelbėjimo“ kryžiumi, 1999 metais – Jeruzalėje įsteigtu Tautų teisuolio medaliu. K. Petrauskas mirė 1968 m. sausio 17d., palaidotas Rasų kapinėse.

Idomi ir Petrauskų namo, kuriame dabar veikia jų vardo muziejus, istorija. Didelis, erdvus beveik 2 tūkstančių kvadratinį metrų ploto namas su erdviais rūsiomis yra išsikūręs gražioje vietoje Žaliakalnyje. Šis namas čia iškilo 1925 metais, Petrauskų kaimynai buvo keliautojas Matas Šalčius, poetas Kazys Binkis, rašytojas Vincas Krėvė-Mickevičius, netoliese gyveno ir būsimoji Lietuvos prezidento Valdo Adamkaus šeima, taip pat buvo Italijos ir Šveicarijos pasiuntinybės. Kitapus jų namo buvo Žemės ūkio ir pramonės parodų aikštė, kurios teritorijoje 1938 m. planuota statyti Valstybės rūmus (dabar ten – Kauno viešoji biblioteka).

Name buvo įrengti šeši butai – Kipras Petrauskas išsikūrė antrame aukšte, Miko Petrausko šeima gyveno pirmame aukšte iš kiemo pusės, M. Petrausko sūnus Adakris jau vėliau su šeima gyveno mansardoje. Kitus butus Petrauskai išnuomodavo, kad būtų lengviau išlaikyti namą, vienu metu čia gyveno ir rašytojas Pranas Mašiotas su šeima. Laikui bėgant keitėsi namo vidinis išplanavimas, keitėsi nuomininkai. 1940 m. rudenį pastatas buvo nacionalizuotas, Antrojo pasaulinio karo metais jame gyveno vokiečiai, pokaryje antrame aukšte veikė poliklinika.

Atsižvelgiant į K. Petrausko nuopelnus Lietuvai

Miko ir Kipro Petrauskų namas Kauno Žaliakalnyje

Muziejuje atkurta autentiška aplinka

muzikinei kultūrai, namas buvo grąžintas šeimai, iš karto po K. Petrausko mirties buvo nutarta čia įkurti K. Petrausko memorialinį muziejų, kuris atidarytas 1977 metais. 1985-aisiais, ruošiantis K. Petrausko 100-osioms gimimo metinėms, muziejus buvo suremontuotas, po kelerių metų atidaryta nauja kompozitoriaus, pedagogo, visuomenės veikėjo ir dainininko Miko Petrausko gyvenimo ir kūrybos ekspozicija, muziejus pavadintas Miko ir Kipro Petrauskų lietuvių muzikos muziejumi.

2006 metais pradėti muziejaus pastato rekonstrukcijos darbai, kurių metu buvo sutvirtinti namo pamatai, pakeisti perdengimai, įrengtos ventiliacijos sistemos, memorialiniame bute atkurtos autentiškos sienų ir grindų spalvos, atnaujintos administracinės patalpos, modernizuota koncertų salė. Dabar čia galima pamatyti tokią aplinką, kuri buvo gyvenant namo šeiminkams, iš vaikstant po kambarius atrodo, kad garsieji Lietuvos muzikai tik trumpam išvyko ir netrukus grįš į savo namus.

2009 metų rudenį po renovacijos buvo atidarytas memorialinis Kipro Petrausko butas. Čia galima pamatyti tris memorialinius kambarius: svetainę, K. Petrausko kabinetą ir jo žmonos, E. Žalinkevičaitės-Petrauskienės kambarį. Viename iš kambarių eksponuojamas išpūdingas Petrauskų genealoginis medis, kurio šakos yra nusidriekusišios ne tik Lietuvoje, bet ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, Vokietijoje, Australijoje, kitose šalyse.

Restauratoriai labai rūpestingai atkūrė kambarių interjerą, netgi sienas išmargino panašiu raštu, koks buvo čia gyvenant Petrauskų šeimai. Įdomiai

atrodo pastelinės spalvos, netaisyklingos formos svetainė su keliais kampais, darbo kabinete įdomu apžiūrėti K. Petrausko koncertinį lagaminą, drabužius, muzikinį instrumentą. Dar neįrengtas jo miegamasis, kuriam gaminami baldai, numatoma įrengti ir informatyviai solisto gyvenimo, kūrybos ir laisvalaikio ekspozicijas.

Muziejininkai lankytojams gali pasiūlyti keletą edukacinių programų – „Svečiuose pas muzikos instrumentus“, „Žaidžiame dainų šventę“, „Nepažįstamas Mikas Petrauskas“, „Opera: scena ir užkulisiai“, taip pat virtualią ekskursiją „Visos jos tokios“. Įdomi ir ekskursija „Kai ponų nėra namie“, kurios metu pristatomas Petrauskų namas, susipažįstama su autentiška XX amžiaus pradžios istorine aplinka: baldais, namų apyvokos daiktais, garsių praėjusio amžiaus menininkų paveikslais. Čia galima prisėsti ir pasiklausyti Kipro Petrausko įdainavimų.

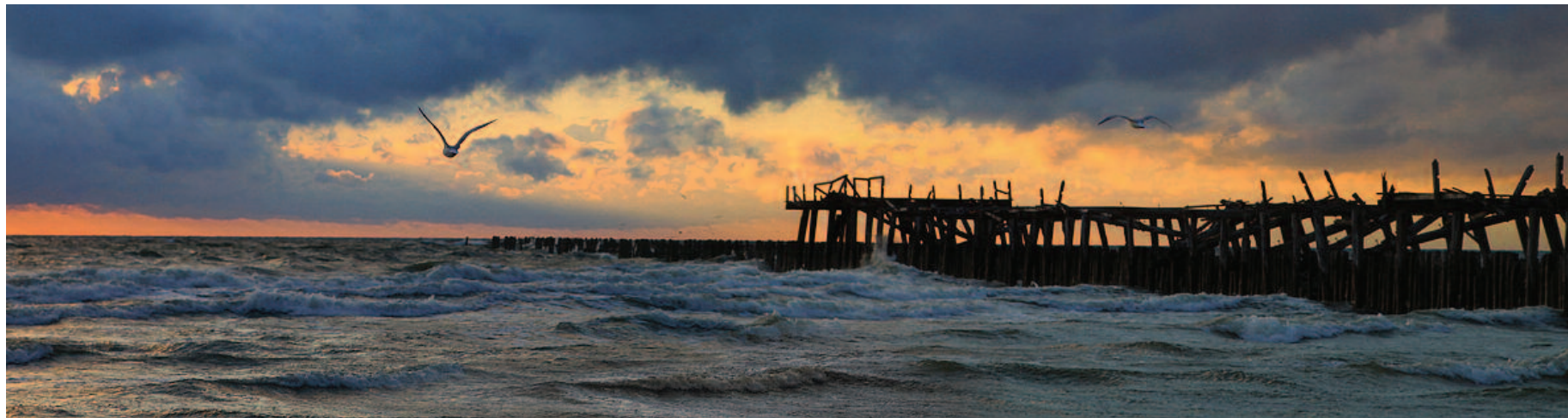

Petrauskų šeimos genealoginis medis.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

Pranas Visvydas

EILĖRAŠČIAI

Magelano jūreivių godos (1518–1522)

Ką tarėmės rasti kitapus Gaublio?
Miestų, salų neregėtų? Aukso?
Perlų? Koralų? Ko mūsų širdys
Burėms ošiant veržės į nežinios glėbį?..
Manėm, sugrįžę būsime garsūs.
Betgi sapnuos vaidenos pavojai
Laivus lydėjo šmėkliškos žuvys
Ir gili abejonė apniko mintis.

O štai įplaukus sąsiaurin – aštrūs ledai.
Vengiant susidūrimo, teko ištisą naktį
Stebėt, kaip išnyra ledgūbriai staigūs.
Iki ryto, kai laiveliais išplaukę
narsūs žvalgai pranešė –
Ten, toliau – ramūs vandenų plotai.
Ir mes iš džiaugsmo pravirkom:
Gal bus palankūs mums visgi okeano dievai.

Ir Magelanas, nuožmus lyg Atlantas,
Irgi su ašarom glaudė veidus jūreivių
Liepė prisiekt, kad šventai laikysimės tikslo –
Bet koks suokalbis kardo plieną pajus.
Plaukime narsiai pro sangrūdas ledo,
Pro Žemę Ugnies į atvirą jūrą! Tenai
Mes išvysim dar niekieno neregėtą pakrantę !

Dar paskaityk, Pigafeta, dieneraščio eilutes,
Kur užrašyta, kaip žuvo mūsų narsus kapitonas.
Ar iš tiesų jie sudaužė veidrodį, viltį ir skydą,
Tikslo šviesiausią žibintą? Mūsųje tądien
Argi jų kirviai galėjo pasiekti kilniąją širdį?
Apgultas Tėbų karių, atmušdamas kirtį po kirčio
Jis atsisukęs teiravos, ar esame saugūs.

Argi verti jo rūpesčio buvom, juk alkio
Kirminas vėlei kurstė sulaužyti priesaiką.
Ak, Pigafeta! Štai mes nesantaikos
Gniaužtuos. Nei dangui, nei žemei nerūpim.
Mūsų kaltės nenuplaus šaltinio vanduo –
Pražuvo paguodą skleidęs žvilgsnis.
Netekę jo, prikalti prie išlikusio stiebo,
Skendim nežinioje – ar išvysime uostą kada.

Ak Kapitone! Tavo jūreivams dabar ne galvoj
Šalys, kur cinamonai kvepia, kur tūno koralai,
Šiandien vienintelis išlikusių vyrų troškimas
Tvinksi apirusiam deny, kad velidure
Sevilijos uosto krantinėj savuosius išvystų
Ir prie Madonos statulos suklupę maldoj
kelionėj žuvusį būrį drąsuolių pagerbtų
Ir viską ištvérusio laivo VIKTORIA prasmę.
O Magelane! Tik to mes trokštam labiausiai.

T a r y b a (esė)

Kai rudenėjant kieme
Voratinkliai pakimba
Šeimyniškame posėdyje
Susėda Rūpesčio taryba
Ir amžių klostuos ieško
Nesantarvės ženklų.

Linksniuoja praeitį
Dažniausiai primirštą
Ir įmestą į amžių raistą –
Kodėl Periklis ir Aspazija?
Padūkęs Tamerlanas?
O Turkijoje – Suleimanas,
O Lenkijoje – Jogaila senas
Padarė taip, o ne kitaip?
Grenadoj – Don Žuanas?
Amerikoje – Niksonas?

Priplėkę klausimai, vardai,
Vietovardžiai ir datos
Tarsi voratinkliai
Šioj gražbylostėj draikos
Tačiau prie amžių nimbo
Be vargo prisitaiko.

A G R A S T A I (esė)

Esu kietame kevale įkalintas kėslas.
Kadangi šioji mintis kilo prie pastato
Ir jo fasade dėlei grožio įbetonuoto rašto –
Suteiksiu jai skonį vaikystės agrastų.

Šių uogų ligšiol neradau šioj valstijoje.
Ieškotojas esu prastas, lyg neapgenėtas
architekto pamiltas tėviškės rąstas –
nesuprastas kėslas.

Raminuos tuo, kad gyvenimas tėra
minčių vadovėliuose
Su galybe rebusų, teoremų, iksų, eksų,
Ygrekų, logaritmų, integralų ir t. t.
Tačiau be agrasto nesurasto jau seniai.

Tiesiog svaigu apie tai pagalvojus –
Tad tik šiaip sau apie tai rašau
kol ieškomų uogų rytas išauš.

2014

Saulės sonatoj

kalnyno keteros, įlanka, mėlio juosta
murdosi rytmečio saulėj
nuo skardžio žiūriu
Į burlaivių trejetą
prie dulsvo Malibu ruožo
krypstantį į vakarus –
Point Magu link ten vyks jų šventė

ši reginį įspūdingiau
aptartų kiti kad ir Kajokas –
sakai nutūpusiai žuvėdrai
bet jai nerūpi mano mintys –
ji viską regį buitiškai, savaip
saulėtą pakrantę ir anava
vandenį nardančios žuvys
žadina norą pasisotinti

2014

Rauda San Pedro uoste

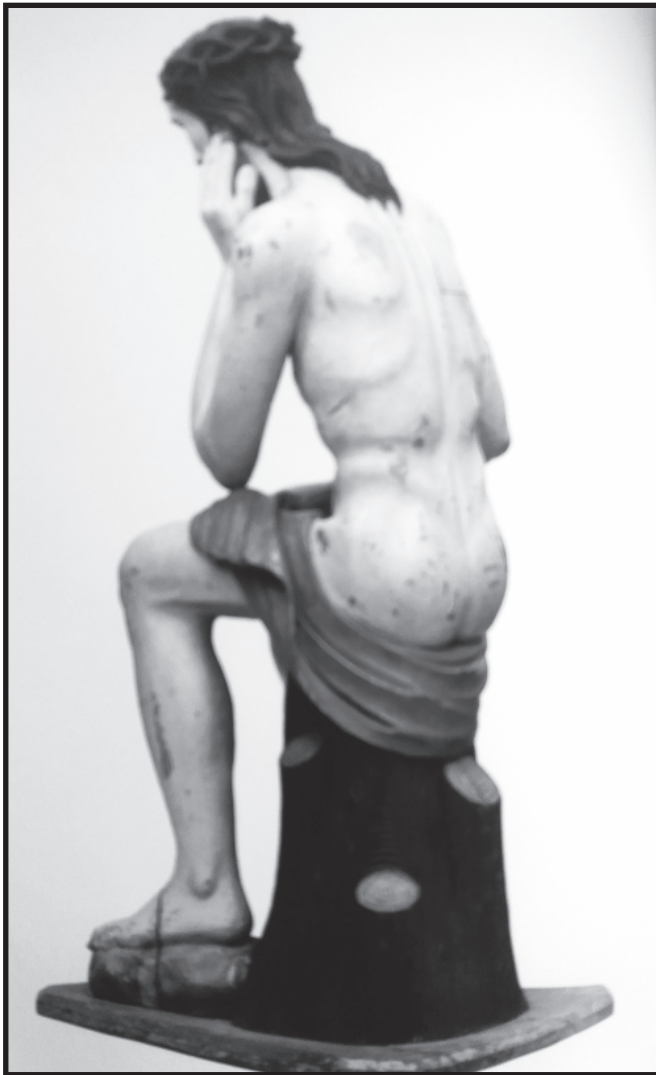
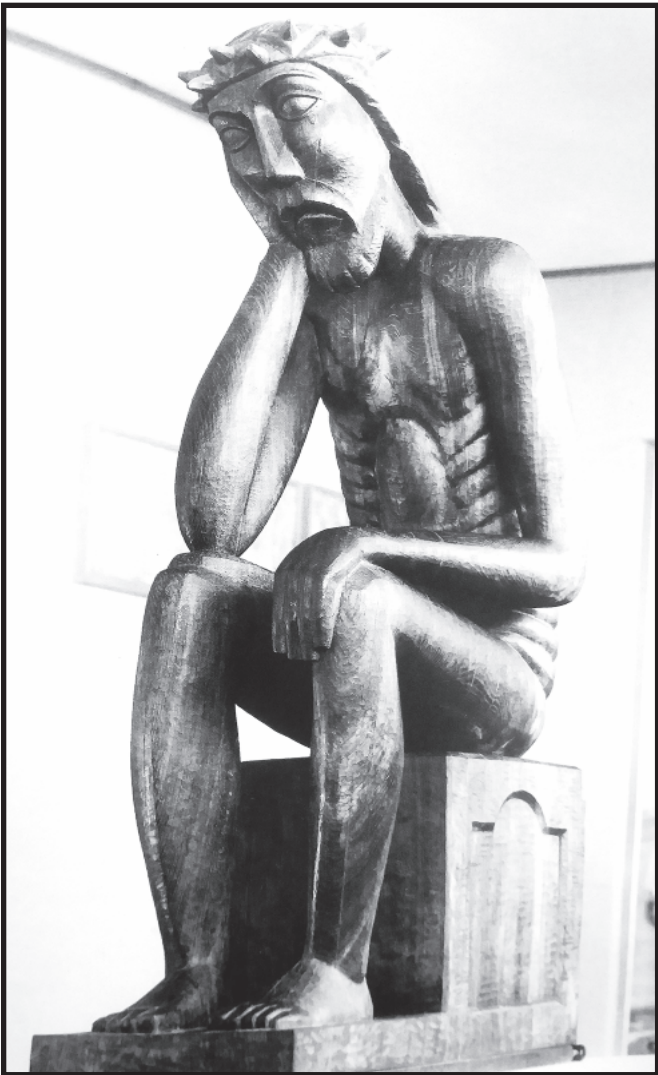
Pagiežos įkvėpta oratorija
Apie supjaustytą tinklą

Esu ilgametis San Pedro žvejys,
pasmerktas naktibaldų šėlsmui.
Nėra pasigailėjimo! Ištvėrmė
Grūdinta bangose ir vėtrose
Jiems teverta tik pajuokos.
Šianakt JIE supjaustė tinklą!

Su šypsniu žvelgiu į sumaitotą nėrinį –
Lyg tai būtų jų pačių sudarkyta oda.
Tik dėl to, kad jie neapkenčia tinklo,
Paniekos žvilgsniu sukarpau ir jų
kūno tatuiruočių beskonį piešinį.
Juk tai Galdernodes scenovaizdis!
Šaipaus iš jų moliūgiškų judesių,
Juokiuos, nes paminęjus ryklį, jie
Bijo braidžiot net pakrantėj. Tegul
Jie krečia sau išdaigas metiniame
Triukšmingame karnavale. Ir aš,
Nuėjęs ten tamtyč, atsigulsiu centre –
Tegul mato, jog tebesu dar gyvas
Ramiojo vandenyno pakrančių
Kunigaikštis, turįs teisę
Pakviesti ir savo verslo draugus.
Tegul ir jie pasidžiaugia žaismu,
Te prisižiūri liaunų jūračių šokio
Te prisiklauso stygų garso.

Bet kas iš to? – prabilis Homeras.
Kas iš to, Ahabai? – pridurs Melvilis.
Kas iš to? – sakys Sokratas, Lukrecijus, kiti
Senovės graikų ir romėnų protai.
Kas iš to? – sušuks Krėvės raganius.

Ne jiems sušuks, bet man, tik man –
Taikios San Pedro pakrantės žvejui:
Susidėk sparčiai savo smėlėtą guolį,
Palik žuvėdroms šėtros šiukšlyną
Ir nešdinkis! Tau ne vieta tarp jų.
Šis festivalis – jų, taipogi ir saulėta
šio pusiasalio žvejų pakrantė. Įsikalk!
Minioj jaunų sirenų ir undinių tau
Ne vieta. Kitur ieškokis prieglaudos.
Jei neišnyksi, griebis, ir tavo šonkauliai
Tritonams vandenyno atiteks

Susimąščiusio Kristaus atvaizdai iš parodos ekspozicijos

Kas yra Rūpintojėlis?

Jūratė Kuodytė

Skaitytojas gali nusistebėti tokiu klausimu ir palaikyti jį viso labo retoriniu – juk šimtą metų aišku, kad tai yra nedidelė liaudies meistro drožta skulptūrėlė, tiksliausiai išreiškianti tautinį savitumą, lietuvių charakterį ir dvasią. Tai – lietuvių tautos simbolis. Toks Rūpintojėlio apibūdinimas dažniausiai ir randamas nuo pat XX a. pradžios įvairiuose tekstuose, kuriuose vienaip ar kitaip traktuojama ši medinė skulptūra. Tokia ji išliko per visą sovietų okupaciją – vyravo požiūris, kad Rūpintojėlis yra paprastų liaudies meistrų vaizduotės, siekiančios pagonybės laikus, vaisius, įkūnijantis lietuviškumą, kaimo kultūrą. Tiesa, nukentėjusiems nuo sovietų valdžios Rūpintojėlis buvo pasipriešinimo, vilties ir paguodos šaltinis. Yra žinoma, kad kun. Mykolo Dobrovolskio (tėvo Stanislovo, OFM Cap.) užsakymu nuo šeštojo dešimtmečio liaudiškos stilistikos Rūpintojėlių skulptūras nuolatos drožė Pranciškus Mikutaitis, o kunigas jas platino po visą Lietuvą.

Pasaulietinis kultūrinis Rūpintojėlis buvo ir tebėra mėgstamas suvenyras, skirtas reprezentuoti Lietuvą iš užsienio atvykstantiems svečiams ir turistams. Tokia Rūpintojėlio simbolika didžia dalimi išliko iki šių dienų. Tačiau visiškai kitokią Rūpintojėlio atsiradimo istoriją ir prasmes atskleidė 2015 m. spalio pradžioje – 2016 m. sausio pabaigoje Vilniuje, Bažnytinio paveldo muziejuje surengta paroda ir jos kuratorės bei parodos katalogo sudarytojos Gabijos Surdokaitės-Vitienės pasakojimas muziejaus lankytojams.

Pasirodo, kad Rūpintojėlis – anaip tol ne pagonių dievas, išdrožtas beraščio liaudies meistro, o Susimąščiusio Kristaus atvaizdas, susiformavęs XIV–XV a. vokiečių mene ir vaiz-

duojantis sėdintį susimąščiusi Jėzų, Išganytoją, kuris yra žemiškas ir jautrus, skausmingai apmąstantis žmonių nuodėmes ir savo auką. Tokas vaizdinys pirmiausia atsiranda XIII–XIV a. pranciškonų vienuolių tekstuose apie Šventąją Žemę, Kristaus kančių istoriją. Daugumoje pranciškonų bažnyčių ir vienuolynų Europoje, taip pat ir Lietuvoje, būta bent po vieną Susimąščiusio Kristaus atvaizdą. Tekstai ilgainiui įgavo materialią formą, o vėlyvaisiais viduramžiais atvaizdo samprata apėmė ne tik Kristaus kančias, skausmą, bet ir žmogaus vienatvės, svetimumo, tėvynės neturėjimo jausmus. XVI a. pr. Išganytojo figūros vaizdavimas įsitvirtino skulptūroje.

Sėdinčio Jėzaus atvaizdai priklauso devociniams atvaizdams, kurie iki XIX a. pab. buvo skirti individualiam pamaldumui, o ne liturgijai. Jie nebuvo nukreipti į religinę bendruomenę, tad dažniausiai statyti presbiterijoje, kampe, šalia didžiojo altoriaus, šoninėse navose, priebažnytyje, kapinių koplyčiose ir namų altoriuose. Susimąščiusio Kristaus skulptūros bažnyčiose dažnai stovėdavo specialiai joms išmūrytose nišose. XVIII a. pabaigoje remontuojant Vilniaus bernardinų konventą vienuolyno koridoriuje buvo padaryta niša su grotelėmis, į nišą įdėta skulptūra. Taip buvo vaizduojamas Jėzus kalėjime. Parodos kuratorė Gabija Surdokaitė-Vitienė teigia, kad, kitaip nei visoje Europoje, mąstančio Išganytojo skulptūros Lietuvos ir Lenkijos tikintiesiems buvo aktualios iki pat XX. a. pr. Tą byloja ir nuo XVII a. iki šiandien išlikę 96 parodos eksponatai.

Nuo XVI šimtmečio visoje Lietuvos teritorijoje statyti pakelių kryžiai paneigia mitą apie Lietuvą kaip ilgai pagoniška išlikusią šalį. Religinėje liaudies dailėje Susimąščiusio Kristaus atvaizdas minimas kaip Smūtnas Po-

nas Jėzus, „smūtkelis“, „smutkas“. Kaimo žmonės jį vadino Aprūpintoju, Visų nelaimių atitolintoju, statydavo jas sodybų koplytėlėse arba namuose. Susimąščiusiam Jėzui buvo suteikta Dievo, kuris rūpinasi, apsaugo namus, šeimą ir ūkį, funkcija. Liaudiškai atvaizdo sampratai įtaką darė Katalikų Bažnyčios mokymas. Dievdirbys, droždamas skulptūrą, ne visada žinodavo, kokią funkciją šį syki Smūtnas Jėzus turės, išskyrus atvejus, kai atlikdavo užsakymą. Meistrai parduodavo skulptūreles per atlaidus, kartais turguje, tačiau Gabija Surdokaitė-Vitienė pabrėžė, kad sovietmečio mitas apie liaudies meistrų beraštystę taip ir lieka mitu, nes dievdirbys, norėdamas parduoti skulptūrą, turėdavo jį parodyti vietos klebonui, kad šis ją pašventintų. O šventinama tik tuo atveju, jei darbas atitikdavo nustatytus profesionaliosios bažnytinės dailės reikalavimus.

Parodos kuratorės teigimu, dauguma XIX a. II p. – XX a. I. p. dievdirbių mokėjo skaityti, studijavo šventųjų gyvenimus, idant galėtų tikėtis klebono palaiminimo parduodant savo dirbinius. O jų kainos iki 1914 m. buvo tokios: Švč. Mergelė Marija, Rūpintojėlis, šv. Agota, šv. Juozapas – nuo 75 kap. iki 1 rub., šv. Izidorius artojas ir šv. Jurgis – 2 rub. Pastarieji brangesni, nes sudėtingesnė drožyba. Dažniausiai Susimąščiusio Kristaus skulptūrėlės buvo aptinkamos pakelių koplyčiose, vienišos, be kitų siužetų skulptūrėlių šalia. Taip pat jų pasitaiko antkapiniuose paminkluose, statytos ir po nelaimingo įvykio, žmogaus žūties vietoje. Tokia Susimąščiusio Kristaus skulptūra įkelta į eglę sodyboje Plungės rajone, netoli Purvaičių kaimo, nes 1911 m. sodybos šeimininkas, eidamas į Sekminių šventę, staiga mirė kaimo ganyklose.

Gabija Surdokaitė-Vitienė suskirsto Susimąščiusio Kristaus at-

vaizdus į kelias atmainas. Pirmojoje Jėzus vaizduojamas nuogas, tik su perizonijumi (audinio gabalu, dengiančiu kankinamo, nukryžiuoto Kristaus klubus ir juosmenį), antrojoje – su apsiaustu, o trečiojoje – su visą kūną dengiančiu drabužiu. O seniausias vaizdavimo būdas Lietuvoje toks: susimąstęs Jėzus sėdi ant paaukštinto (akmens arba uolos) dėšinė ranka parėmęs galvą. Jo kūnas beveik nuogas, pridengtas perizonijumi, o ant galvos – erškėčių vainikas, kartais rankoje laiko palmės šakelę arba neandrę. Nuogumas liaudyje nebuvo toleruojamas, ir tai iliustruoja parodos kuratorės pateiktas anekdotinis pasakojimas apie meistrą Juozapą Stankiuką (1894–1952). Šis išskaptavęs užsakytą skulptūrėlę, bet nesugebėjęs jos „apredyti“, tad nutarė „smūtną“ palikti nuoga, įtupdęs jį per patį Didįjį šeštadienį į gluosnį. Velykų rytą Stankiuko kūrinių pastebėjo Kazimieras Rimkus, nuėmęs jį prisistatė tėvui tardamas: „Še, ką tavo vaikas išdarinėja.“ Tėvas, nusijuosęs diržą, išpėrė „meistrą“ už „smūtkaus“ išniekinimą.

Kilęs iš religinių tekstų Susimąščiusio Kristaus atvaizdas XX a. pirmoje pusėje įgavo pasaulietinio atvaizdo pavidalą, o podraug ir visai kitą prasmę. Lietuvoje kylant nacionaliniam išsivadavimui ieškoma tautinio savitumo, identiteto, tad susidomima liaudies menu. Rūpintojėlis buvo vienas iš kelių siužetų, kuriuos pastebėjo lietuviybės propaguotojas Povilas Višinskis. O didžiausią įtaką nuomonei, kad Rūpintojėlis yra vienas populiariausių lietuvių liaudies skulptūros siužetų, susiformavimui padarė lietuvių ir lenkų autoritetas, kultūros ir istorijos tyrinėtojas, etnografas Michalas Brenszteinas, savo publikacijoje apibūdinantis Rūpintojėlį kaip Lenkijai ir Lietuvai būdingą fenomeną. Jolitos Mulevičiūtės teigimu, „laisvės slenkstį lietuviai peržengė tebepuoseledami neoromantizmo laikais paplitusią sampratą: liaudies menas esą dvasios išraiška, todėl vertintinas ir saugotinas“. O 1918 m. atkūrus Nepriklausomybę, tarpukariu Rūpintojėlio įvaizdį ir simboliką kūrė politikai, filosofai, menininkai, siedami jį su ilgais priespaudos metais, nacionaline kaimo kultūra, lietuviškomis vertybėmis. Rūpintojėlis tampa tautos kultūriniu ir politiniu simboliu, o apie 3–4 dešimtmetį – bendrinio lietuvių kalbos žodžiu – rūpintojėliu.

Taip ilgainiui pasaulietinis kultūrinis Rūpintojėlis užėmė religinio Susimąščiusio Kristaus vietą. Tokia jo simbolika įsitvirtino lietuvių literatūroje ir mene. Tad neatsitiktinai ir po pirmosios pastangos reprezentuoti tautą Europoje liaudies menui dar esant Rusijos sudėtyje, tokia tradicija tęsiama ir 1937 m. pasaulinėje parodoje. Lietuvos skyriaus komitetas nusprendė į Paryžių vežti gigantišką apie 3 metrų aukščio Rūpintojėlį, kurį iš gipso išliejo Juozas Mikėnas, o pagal jo projektą išdrožė amatų mokyklos instruktoriai ir užbaigė tuometis Kauno meno mokyklos mokinys Vytautas Kašuba. Nuo to laiko Rūpintojėlis ir tampa neginčytinu Lietuvos ir lietuvių tautos simboliu. Vis dėlto XX a. pradžioje tautiškasis Rūpintojėlis su religine samprata visiškai nesietas. Paroda „Susimąstęs Kristus: nuo religinio atvaizdo iki tautos simbolio Rūpintojėlio“ pateikė išsamų religinės pasaulietinės kultūros sąsąją paveikslą, kurį, jai pasibaigus, dar galima išvysti Lietuvos muziejuose ir bažnyčiose.

Ar grįžta tik tie, kuriems nepasisekė?

ROMUALDAS KRIAUČIŪNAS

„Pasaulio lietuvis“ – įdomus ir patrauklus žurnalas, jau 53-iusius metus skaičiuojantis Pasaulio Lietuvių Bendruomenės gyvenimo metraštis. Skelbiama, kad „Pasaulio lietuvis“ – mūsų nuolatinis ryšys su tūkstančiais lietuvių puoselėjančių tėvynainių visame pasaulyje. Visa bėda, kad to puikaus žurnalo prenumeratorių visame pasaulyje yra mažiau nei keturi šimtai. Žurnale spausdinama daug įvairios informacijos ir būtų tikrai gaila, jei ji nebūtų pastebėta ir plačiau paskleista. Štai kad ir Monikos Verbalytės parengtos medžiagos pagrindu parašytas straipsnis „Savame krašte pranašu nebūsi, arba kodėl migranto grįžimas Lietuvoje reiškia nesėkmę“ (PL, 2015, gruodis). Čia noriu glaustai pateikti jos kruopščiai sukaupytą informaciją bei mintis.

Straipsnio pradžioje autorė rašo, kad apie sėkmingą migracijos ratą galime kalbėti tada, kai grįžusieji ne tik grįžta pasisėmę naujų žinių ir patirties, bet ir yra sėkmingai integruojami į visuomenę bei darbo rinką. Jos surinktomis žiniomis, grįžusieji vidutiniškai uždirba šiek tiek daugiau, tačiau dauguma grįžusiųjų Lietuvoje uždirba mažesnę nei vidutinis atlyginimą. Autorė nenuostabu, kad 43 proc. grįžusiųjų Lietuvoje turėjo prisitaikymo sunkumų, dažniausiai įsidarbinant. Nusivylimas darbo perspektyva Lietuvoje ir negatyvus žmonių požiūris, finansiniai sunkumai ir blogos darbo sąlygos Lietuvoje yra dažniausios pakartotinio išvykimo priežastys.

Apklausų duomenimis, dauguma Lietuvos gyventojų į emigrantus žiūri pozityviai. Jie neigiamai vertina patį emigracijos reiškinį, bet nesmerkia išvykusiųjų ir juos pateisina. Kaip tada pateisinti paradoksą, kad apie 70 proc. išvykusiųjų neigiamą visuomenės požiūrį į juos įvardija kaip vieną iš negrįžimo priežasčių? Atlikta straipsnių analizė patvirtina, kad apie emigraciją kalbama kaip apie problemą. Emigracija vadinama viena didžiausių lietuvių „tautos rykščių“. Kaip pagrindiniai išvykimą skatinantys veiksniai minimos ekonominės ir psichologinės priežastys. Daug rečiau užsimenama apie geresnes savirealizacijos galimybes. Didžiausiomis išvykimo pasekmėmis laikomos demografinės ir šeimos problemos, kylančios dėl darbingo amžiaus gyventojų išvykimo ir Lietuvoje paliktų vaikų. Tik vienoje iš aštuonių antraščių bandoma pabrėžti ir teigiamus emigracijos reiškinio aspektus bei galimą naudą.

Lietuvos piliečių nuomonė apie tai, ar grįžusieji yra sėkmingi ar nesėkmingi, pasiskirsčiusi maždaug vienodai, tačiau žiniasklaidoje pastarieji pristatomi daug dažniau. Nesėkmingos reintegracijos Lietuvoje atvejų spaudoje aprašoma daugiau nei sėkmingų. Paplitęs stereotipas ar įvaizdis, kad grįžta tik tie, kuriems nepasisekė. Toliau rašoma, kad daugelis net sėkmingų bei sprendimo grįžti nesigailinčių reemigrantų skundžiasi, kad juos pasitinka giminių ir draugų nesupratimas, būtinybė pateisinti savo sprendimą. Tai pribloškia grįžusiuosius, kuriems prisitaikymo užsienyje problemos nebuvo pagrindinė grįžimo priežastis. Tokiu būdu tarp grįžusiųjų ir visuomenės perspektyvų atsiveria praraja. Emigrantai grįžta norėdami gyventi savo kilmės šalyje, o yra vertinami kaip nevykėliai.

Žiniasklaidoje paplitęs neigiamas požiūris į grįžtančiuosius iš dalies persiduoda ir darbdaviams bei darbo kolegoms. Atvažiavę su lūkesčiais, kad jų tarptautinė patirtis bus pripažinta ir įvertinta didesniu atlyginimu ar bent jau geresnėmis įsidarbinimo galimybėmis, grįžusieji susiduria su tam tikru šaltumu. Tik 6 proc. darbdavių migracijos patirties turinčiam darbuotojui mokėtų didesnę atlyginimą. Grįžę mokslininkai skundžiasi, kad įsidarbinimo sistema Lietuvos akademinėse institucijose neskaidri ir uždara, kad žemas tarptautiškumo lygis.

Toliau Monika Verbalytė, apibendrindama didžiausią grįžtamosios migracijos problemą Lietuvoje, teigia, kad grįžimas patiems grįžtantiems ir juos priimantiems reiškia skirtingus dalykus. Pirmieji grįžta dėl nostalgijos gimtajai šaliai ar norėdami panaudoti savo įgytas žinias ir tikisi iš savo tarptautinės patirties gauti naudos Lietuvos darbo rinkoje. Tuo tarpu darbdaviai Lietuvoje grįžimą laiko ne-

sėkmės signalu ir į migracijos patirtį neatsižvelgia. Ji taip pat pastebi, kad migracijos patirtis yra reikalinga tarptautinėse korporacijose, finansų sektoriuje, į eksportą orientuotose įmonėse. O emigrantai dažniausia grįžta į Lietuvos miestelius, kur tokių bendrovių mažai. Jie ten ieško darbų, kur tarptautinė patirtis nėra reikalinga, pavyzdžiui, statybose. Taip pat, kadangi Lietuvoje ekonominė ir socialinė padėtis vis dar nėra smarkiai pasikeitusi, grįžimas atrodo keistas sprendimas ir daroma prielaida, kad parvykimą paskatino prisitaikymo sunkumai svetimame krašte.

Užsklandai norėčiau panaudoti tris Onos Navickienės eilėraščio posmelius, išspausdintus „Tėviškės žiburiuose“ 2014.11.4. Mano nuomone, autorės išreikšti sentimentai tinka visoms emigracijos bangoms ir visiems laikams. Jie tinka ir ką tik aptartai temai.

*Ką pasakytum, jei tave paklausčiau,
Iš kur esi? Kur ta gimtinė tavo?
Tikrai žinau, kad aš tada išgirsčiau:
Nuo Marijampolės, nuo Kauno, nuo Rietavo...*

*Kur Dzūkijos miškai mums grybus dovanoja,
O bangos Baltijos skalauja gintaro krantus,
Kur Gedimino pilyje trispalvė plevėsuoja
Šilė gegutė atskaičiuoja mums metus.*

*Kur pušynėliai ošia ir žaliuoja,
Dažnai girdėdavom lakštingalos balsus,
Kur mėlynakiai ežerėliai tyvuliuoja,
Laukai ten kvepia duona ir medum...*

Juozas Erlickas

ŽVAIGŽDELĖ MANO

*Aš šiąnakt pamirštas visų
Laivų ir okeanų –
Tačiau yra tenai, virš debesų,
Žvaigždėlė mano...*

*Kada užmigti negali,
Kai užverti pageltusį romaną, –
Pro langą žiūri iš toli toli
Žvaigždėlė mano...*

*Kai vienas paliktas kely,
Visi visi praėjo karavanai, –
Nebetoli, visai nebetoli
Žvaigždėlė mano...*

*Ir jei pavirsiu berželiu, ar uosiu,
Ar miško samana, –
Vis tiek vis tiek aš ją sapnuosiu
Žvaigždėlė mano...*

TEN

*Ten už girių, toli,
Aš girdėjau kadais,
Mėlynuoja šalis
Mėlyna kaip linai,*

*Ten seneliai jauni,
O tėvai – kaip vaikai,
Ten sueina visi
Nukeliauti keliai.*

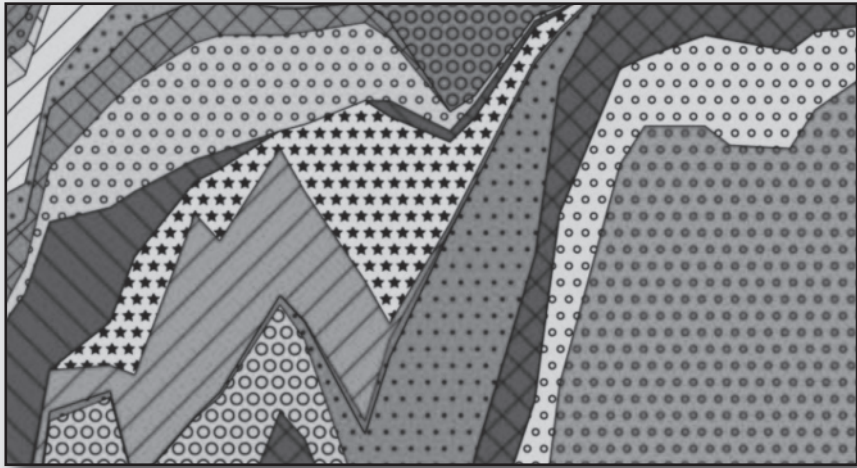
*Miega tavo žaislai
Ten toli palikti,
Ir kas buvo seniai –
Ten be galo arti,*

*Kai vaidenasi toliuos,
Ko niekad nebus –
Tai šalis mėlynoji
Tau siuncia sapnus,*

*Ką seniai pamiršai,
Ten surasti gali, –
Nebuvau aš tenai,
Bet yra ta šalis.*

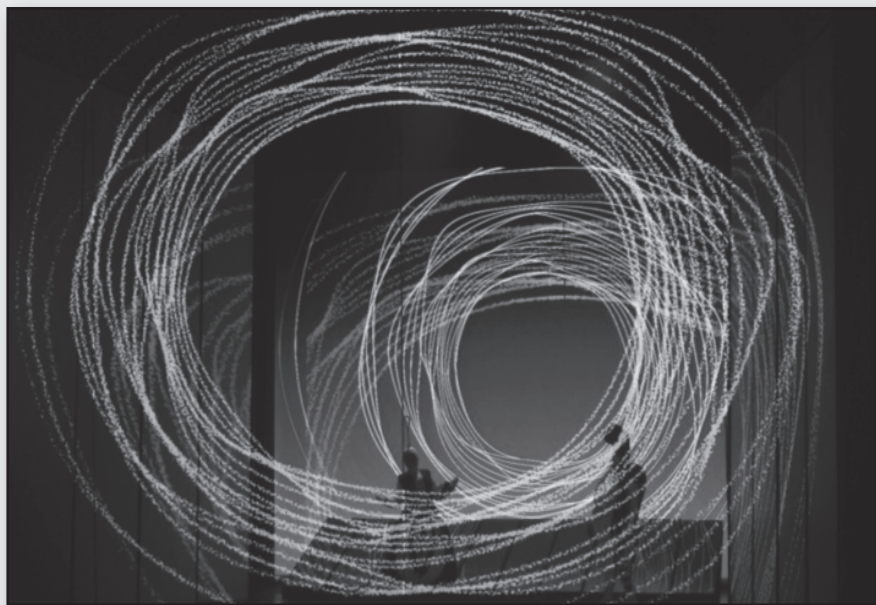
Kultūros kronika

Vasario 2 dieną „Serpentine” galerijoje vyks renginys „Taško galia: vakaras apie infografikus” („Power to the Point: an Evening about Infographics”). Kartu su autoriais Adamu Greenfieldu ir Oscaru Guardiola-Rivera dalyvaus ir lietuviai: meno ir architektūros projektų kuratorė Jurga Dabaraitė, kultūros studijų mokslų daktarė Eglė Rindzevičiūtė ir architektas Jonas Žukauskas. Svečiai kalbės apie infografikų bei diagramų istoriją ir įtaką organizuojant ir skleidžiant idėjas. Šios pokalbių serijos – itin populiarios, bilietai į šį renginį buvo išgraibstyti labai greitai. Lietuvių dalyvavimas projekte – „Serpentine” galerijos kuratorių tiriamojo vizito į Vilnių 2015 m. rudenį rezultatas. Jį remia Lietuvos kultūros institutas ir Lietuvos Respublikos ambasada Londone. Daugiau informacijos galima rasti „Serpentine” galerijos tinklalapyje adresu: <http://www.serpentinegalleries.org/exhibitions-events/power-point-evening-about-infographics>.

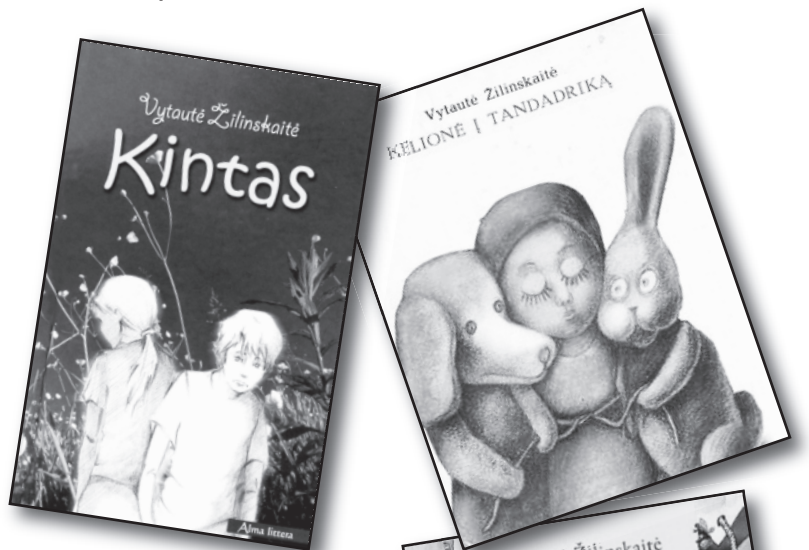
Vasario 5 – kovo 6 d. Paryžiaus šiuolaikinio meno centre Pompidou bus pristatoma vieno garsiausių Lietuvos kino režisierių, gerai žinomo ir už Lietuvos ribų, Šarūno Barto filmų retrospektyva bei pirmoji tarptautinė kino režisieriaus fotografijų paroda (1990–2000). Parodą vainikuos pirmoji Roberto Bonamy prancūzų kalba išleista solidi monografija apie Š. Bartą „Sharunas Bartas, ou les hautes solitudes” (Šarūnas Bartas, arba Didžioji vienatvė). Taip pat pirmą kartą bus parodytas ką tik paties Š. Barto Pompidou centro užsakyta, bendradarbiaujant su „Arte France Cinéma”, sukurtas autoportretinis trumpametražis filmas „Où en êtes vous, Sharunas Bartas?” (Kas jūs ir kur esate, Šarūnai Bartai?). Vasario mėnesį Paryžiaus centre esančioje galerijoje „Passage de Retz” bsu surengta parsonalinė Š. Barto fotografijų paroda „Few of Them”, kuriojama Sonjos Voos. Bus pristatoma apie 50 dar niekur nerodytų fotografijų, taip pat prancūzų kalba išleista Š. Barto poezija.

Sausio 30 d. Hamburge, CVJM Haus patalpose, vyks Lietuvos teatrui skirtų renginių maratonas. Jo programoje – diskusijos, susitikimai su teatro kūrėjais, scenografijos paroda bei „Labaiteatro” spektaklio „(Ne)mano istorija” premjera Vokietijoje. „Labaiteatro” spektaklis „(Ne)mano istorija” – tai vienos dalies išpažintis pagal H. Wassmo romaną „Šimto metų istorija”. Spektaklis pasakoja apie moterį, kuri bando suvokti savo gyvenimo istoriją, dienoraštyje atkurdamą ne tik savo pačios, bet ir savo mamos, senelės ir prosenelės gyvenimų akimirkas. Spektaklio režisierė – Agnė Sunklodaitė, kompozitorius – Deividas Gnedinas, dailininkė – Ramunė Skrebūnaitė, vaidina Agnė Sunklodaitė.

Humoreska apie nieką

Atkelta iš 3 psl.

Tu užėjini į tokio *Nieko* kabinetą. *Nieko* nelaukdamas jis tave pasisodina ir sako:

– *Niekai*, tai man *Nieko* nereiškia.

Antrą kart kelią pastoja sekretorė:

– Neikit, *Nieko* nepriima.

– O kada priims?

– *Nieko* nesakė.

Nieko kito ir vėliau nepeši.

Labai įdomu pasekti kaip iš daikto padaromas *Niekas*. Taip iš odos, audeklo, popieriaus daromi batai, kurių niekas neavės, rūbai, kurių *Niekas* nenešios ir pagaliau knygos, kurių niekas neskaitys.

O jei apie tai išsižiosi, Tau atrės:

– O Jūsų *Niekas* neklausia.

Nieko kito ir vėliau nepeši.

Bet dar įdomiau pasekti, kaip iš *Nieko* atsiranda viskas.

Gyvena toks kuklus, beveik *Nieko* neuždirbantis pilietis. Ir žiūrėk, iš to *Nieko* jis pasistato namą, du namus, su visa šeimyna mėnesiais mirksta jūroje. Tai gyvas atkirtis materializmui, teigiančiam, kad iš *Nieko* *Niekas* neatsiranda. Dar ir kaip!

Na ir visi pastebėjome, kad įsikalbėjus su aktoriumi, dailininku, muziku, sužinosi, kad jų *Niekas* nevertina. Susirgęs vėžiu iš gydytojo sužinosi, kad *Nieko* tokio. Net meškerio tojas burba, kad *Niekas* nekimba.

Taip be niekur *Nieko* ir baigsiu šią humoreską apie *Nieką*, o jei sakysite, kad ji *Niekam* tikusi, pasakysiu, kad Jūs *Nieko* neišmanote!

Vytautė Žilinskaitė. Karuselėje, 1974

